

N. 133

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΚΟΡΑΗ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΝ Τῷ ΤΗΣ ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚῷ ΣΥΛΛΟΓῷ

Τὴν 7/19 Ἰανουαρίου 1873

παρὰ

ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ

ΕΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΑΪΕΡΟΥ ΚΑΙ Σακ

Ἐν ὁδῷ Ἁγίου Φεβρουάριου, 57

—
1873

ΑΔΕΛΦΟΙ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΝ ΤΗ ΜΑΡΤΙΑ ΤΗΣ ΕΚΛΗΡΥΞΕΩΣ ΤΗΣ

ΤΗΣ ΤΗΣ ΤΗΣ ΤΗΣ

ΕΝ ΤΗ ΜΑΡΤΙΑ ΤΗΣ ΕΚΛΗΡΥΞΕΩΣ ΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΝ ΤΗ ΜΑΡΤΙΑ ΤΗΣ ΕΚΛΗΡΥΞΕΩΣ ΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ

ΝΑΥΗΟΛ

Τῇ λαν μοι προσφιλεστάτῃ
Τῶν ἐν Μασσαλία ἀποίκων Ἑλλήνων

ἈΔΕΛΦΟΤΗΤΙ

Εὐγνωμοσύνης τεκμήριον

ἌΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ὁ ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΚΟΡΑΪ

« Δυσία μὲν λίθος μανύει χρυσόν,
« Ἄνδρῶν δ' ἀρετὰν σοφίαν τε
« Παγκρατῆς ἐλέγχει ἀλάθεια (1). »

Σεβαστὴ Ὀμήγουρις!

Ὁ πολυμαθὴς Πλούταρχος εἶπέ ποτε, ὅτι ἡ προτροπὴ, ἡ ἔχουσα λόγον ὁμοῦ καὶ ἔργον, καὶ παράδειγμα καὶ ζῆλον οἰκεῖον, ἔμψυχός ἐστι, καὶ κινεῖ καὶ παροτρύνει πρὸς ἀρετὴν τε καὶ μίμησιν τῶν ἐνδόξων ἔργων. Διὸ καὶ Λυκοῦργος, ὁ τῆς Σπάρτης νομοθέτης, θέλων νὰ διεγείρῃ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ φρόνημα, σοφῶς ἐξετίθη τά τε οἰκεῖα καὶ πάτρια, καὶ διέτασεν ἐν τοῖς ἐν Σπάρτῃ χοροῖς τοὺς μὲν γέροντας νὰ ψάλλωσι τὸ ἀξιωμανημόνευτον ἐκεῖνο :

Ἄμες πότ' ἤμεσ ἄλκιμοι νεανῖαι.

τοὺς δὲ παῖδας :

Ἄμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶν κάρρονες

τοὺς δὲ νέους.

Ἄμες δὲ γ' εἰμὲν, αἱ δὲ λῆς πεῖραν λαβέ.

Οἱ Σπαρτιᾶται λοιπὸν οὐχὶ μόνον ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐμάνθανον τὰς πολεμικὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐαρεστοτέρα

(1) Βαχυλίδης δ'.

έναςχόλησις τῶν πρεσβυτέρων ἦτο νὰ διηγῶνται εἰς τὴν νεολαίαν ἐν ταῖς ἀνέσεσι καὶ σχολαῖς τὰς εὐκλεεῖς ἀρετὰς καὶ τὰ ἀθάνατα τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν ἡρωουργήματα, ὅπως παροτρύνωσι πρὸς μίμησιν ἐκείνων, καὶ ἐμβάλωσιν ἐν ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς τὸν ἔνθερμον τῆς πατρίδος ἔρωτα.

Τοῦτ' αὐτὸ φρονίμως κατιδὼν καὶ ὁ τῆς Κρήτης νομοθέτης, οὔτινος ἡ σοφὴ νομοθεσία οὐκ ὀλίγας τῇ Ἑλλάδι παρέσχευεν ὠφελείας, διέταττε τοὺς ἐλευθέρους παῖδας, πρῶτον μὲν νὰ μανθάνωσι τοὺς νόμους ἐστιχουργημένους καὶ μετὰ τινος μελωδίας, ὅπως διὰ τῆς μουσικῆς ψυχαγωγῶνται, καὶ εὐκολώτερον διατηρῶσιν ἐν τῇ μνήμῃ, δεύτερον δέ τοὺς τῶν Θεῶν ἕμνους. Οἱ δὲ Ρωμαῖοι εἰς οὐδένα ἐπέτρεπον ν' ἀγνοῇ τοὺς πολιτικούς νόμους, καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προφασισθῇ ἐπὶ κριτηρίου τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν. Ἄξιος δὲ μέμφεως καὶ ἀγεννῆς παρά τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς μεταγενεστέροις ἔθνεσιν ἔθεωρεῖτο, καὶ δικαίως πρέπει νὰ θεωρῆται ὁ τὴν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἱστορίαν ἀγνοῶν.

Ἴδου τίνι τρόπῳ τὰ ἔθνη προάγονται καὶ εὐημεροῦσιν, ἰδοὺ διὰ τίνων ἀξιεπαίων ἔργων οἱ ἀπαράμιλλοι ἡμῶν πρόγονοι ἐγένοντο εὐδαίμονες, περίβλεπτοι καὶ μακαριστοί, καὶ τὸ ἐνιαῖον τοῦ κόσμου φαινόμενον, καὶ ἀφίκοντο εἰς τὸν Κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ! Καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ ταῦτα.

Ἄλλ' ὅμως πόσον ὠφέλιμον ἤθελεν εἶσθαι καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς σημερινούς Ἕλληνας, τοὺς ἀληθεῖς αὐτῶν ἀπογόνους, ν' ἀκολουθῶμεν τὰ αὐτὰ ἐκείνοις ἔχνη; Μήπως δὲν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὰ οἰκεῖα καὶ κατάλληλα παραδείγματα; Δὲν ἔχομεν ἄρ' ἀ γὰ πρόσφατα εἰσέτι τὰ τῶν πατέρων ἡμῶν εὐεργετήματα καὶ ἀνδραγαθήματα; Ναί, Ἀδελφοὶ Ἕλληνες! ἔχομεν νὰ καθυποβάλωμεν εἰς τοὺς νέους ἡμῶν ἀπογόνους τὰς εὐκλεεῖς

τῶν ἐνδόξων τῆς ἐπαναστάσεως ἡμῶν ἀνδρῶν ἀρετάς. Διότι ἂν ἡ ἀρχαία ἡμῶν ἱστορία ὑπῆρξεν ἔνδοξος, οὐχ ἦττον καὶ ἡ νέα εἶναι ἐνδοξοτέρα. Ἐπειδὴ δ' οὐδὲν συντελεστικώτερον εἰς πάντα Ἑλληνα, καὶ μάλιστα εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ οἰκοῦντας, ἢ ν' ἀναμιμνήσκωμεν εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν, ὅσον ἔνεστι συνεχέστερον, τὰ ἀθάνατα ἐκείνων ἔργα, καὶ νὰ ἐξυμνῶμεν ἐνώπιον αὐτῶν τοὺς συντέλεσαντας εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν ἔθνους, καὶ εὐεργετήσαντας πολυτρόπως αὐτὸ, πόσον τῶντι ἀξιόμεμπτοι καὶ κατακριτέοι ἠθέλωμεν εἶσθαι, ἐὰν παραμελῶμεν τοῦτο; Πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον, νομίζω, συνεστήσαμεν καὶ τὸν ἐθνωφελεῖ καὶ ἀναγκαϊότατον τοῦτον Σύλλογον. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχωμεν Σύλλογον ἐπὶ ψιλῷ μόνον ὀνόματι, ἀνάγκη νὰ ἐκτελεῖται καὶ ὁ σκοπὸς, δι' ὃν συνεστήθη. Πρέπει νὰ καταβάλλωμεν ἅπαντες πᾶσαν προσπάθειαν, συντρέχοντες καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, καὶ κατὰ μέρος ἀφίνοντες ὅ,τι δύναται νὰ ψυχράνη τὸ εὐγενές τοῦτο αἶσθημα. Ἄλλως τε οὐχὶ μόνον εἶναι ἀνωφελής, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐξαπατῶμεν, καὶ εἰς τοὺς ἔξω ὁμογενεῖς γινόμεθα καταγέλαστοι. Τὸ δὲ πρῶτιστον τῶν ὀμιλιῶν ἡμῶν ἀντικείμενον εἰς τε τὰς ἀρχαίας καὶ νέας τῶν προγόνων ἡμῶν πράξεις πρέπει νὰ περιστρέφηται, ἐὰν θέλωμεν ν' ἀναδείξωμεν τέκνα ἄξια τῆς πατρίδος, καὶ νὰ δυναθῶμεν νὰ ἐμβάλωμεν αὐτοῖς τὸν ἄκρατον τοῦ πατριωτισμοῦ ἔρωτα, καὶ ν' ἀναζωπυρήσωμεν τὸν ὀσημέραι σβεγνύμενον ἔνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν ἐνδόξων ἱστορικῶν γεγονότων ἐθνισμόν.

Διότι μέγας καὶ ἔνδοξος αἰὼν μόλις ἀπομακρύνεται ἀφ' ἡμῶν, καὶ ὀλίγιστα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν γνωρίζομεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας, καὶ τὰς εὐεργεσίας τῶν γενομένων θυμάτων ὑπὲρ πίστεως καὶ

πατρίδος. Μέγας φιλόσοφος, μέγας εὐεργέτης, ὁ συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν τῆς Ἑλλάδος ἀναγέννησιν, ὁ Ἀοιδίμος Ἀδαμάντιος Κοραΐς, ὁ καὶ πρωταίτιος τῆς πολιτικῆς ἡμῶν αὐτονομίας τε καὶ ἀνεξαρτησίας γενόμενος, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἤδη ἔτη κεῖται ξένος ἐν ξένη ἐντὸς ψυχροτάτου τάφου, καὶ οὐχὶ μόνον πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἀγνοοῦσι τοὺς ἀνεκτιμήτους θησαυροὺς καὶ τὰ εὐεργετήματα, ἃ παρέσχε τῇ Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐπεχείρησε νὰ γράψῃ τι περὶ αὐτοῦ. Παρεβρύμμενος καὶ παρεωραμένος ἔκειτο ἐν τῷ πολυανδρίῳ τῶν Παρισίων, ὁ πολλὰ μοχθήσας ὑπὲρ τῆς πεφλημένης αὐτοῦ Ἑλλάδος, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ ἐκλίπῃ καὶ τὸ ἄσημον αὐτοῦ μνημεῖον, ἐὰν ἐξ ἡμῶν τις, τὴν ἠλικίαν προβεθετικῶς, καὶ τὸν ἄνδρα προσωπικῶς γνωρίσας, καὶ εἴπερ τις καὶ ἄλλος τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ εἰδὼς, δὲν ἤθελε λάβει πρὸ πολλοῦ τὴν πρωτοβουλίαν, καὶ δὲν ἤθελεν διερεθίσει δι' ἄλλων τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων. Κατ' εὐχὴν λοιπὸν ἐλήφθη τέλος τὸ ἀξίεπαινον μέτρον δι' ὁμοφώνου τοῦ Πανελληνίου ἀποφάσεως, τὸ μὲν ἐν Παρισίοις μνημεῖον εὐπρεπῶς νὰ ἐπισκευασθῇ, ἐν Ἀθήναις δὲ ν' ἀνεγερθῇ ἀνδριάς καὶ Μαυσωλεῖον, ἐν ᾧ νὰ τεθῶσι τὰ ἱερὰ αὐτοῦ ὅσῃ, νὰ μετατυπωθῶσι δὲ τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ ουγγράμματα, πρὸ πολλοῦ ἐκλιπόντα, πρὸς φωτισμὸν τοῦ γένους. Καὶ ταῦτα πάντα διὰ τῆς προθύμου καὶ εὐγενοῦς τῶν ἀπανταχοῦ Ὁμογενῶν συνδρομῆς. Οὕτω πρέπει νὰ τιμῶνται οἱ τοῦ ἔθνους εὐεργεταί, ἐὰν ἐπιθυμῶμεν ν' ἀναφανῶσι καὶ ἕτεροι τοῦ ἔθνους μιμηταί.

Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ παρασιωπήσω τοὺς εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας ὀφειλομένους ἐπαίνους, καὶ εἰς ὑμᾶς ἰδίᾳ, οἵτινες καὶ τὴν πρωτοβουλίαν ἐλάβετε, καὶ ἄδρὸν τὸν χρηματικὸν

συνεισηγέγκατε ἔρανον, καὶ τὴν Ἑλλάδα ἤξιώσατε ν' ἀνακα-
λέσῃ εἰς τοὺς μητρικοὺς κόλπους ἕνα ἔτι ἐκ τῶν ποθεινοτάτων
αὐτῆς υἱῶν; εἰς τὴν ἡχώ λοιπὸν τῆς γενικῆς καὶ ὁμοφώνου
ταύτης εὐγνωμοσύνης, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἶπω ὀλίγα τιὰ
περὶ αὐτοῦ, ἀφορῶντες οὐχὶ τοσοῦτον εἰς τὰς μικράς μου
γνώσεις, ὅσον εἰς τὸν πρὸς τὸν ἔνδοξον τοῦτον ἄνδρα ζῆλόν
μου.

Πόσον ἀποφράς καὶ ἀπαίσιος, Ἀδελφοὶ Ἕλληνες, ἦτο ἡ
δυστυχῆς ἐκείνη ἡ μέρα τῆς 29^{ης} Μαΐου τοῦ 1453^{ου} ἔτους,
ἡμέρα γενικοῦ πένθους καὶ ἀπελπισίας διὰ τὸν πολυπαθῆ
Ἕλληνα! καθ' ἣν τὸ εὐκλεές τῆς Γραικορῶμαϊκῆς αὐτοκρα-
τορίας λείψανον, ὁ ἀείμνηστος αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ
Παλαιολόγος ἔπεσε γενναίως μαχόμενος μεταξύ τῶν πρωτο-
μάχων! Τότε φεῦ! λαὸς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εὐκλεῆς τε καὶ
ἔνδοξος ἐνεταφιάσθη κακῇ μοίρᾳ, καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ τὴν ὑφήλιον
καλύψασα εὐκλεία αὐτοῦ! Ἡ καταστροφή ἦτο γενικὴ! Ὁ πο-
λύτλας Ἕλληνα, ὁ ἐπιζήσας εἰς τὴν σπαραξικάρδιον ἐκείνην
ἡμέραν, ἠκολούθησε πενθηφορῶν τὴν κηδεῖαν τοῦ ἔθνους
αὐτοῦ! Εἶδε τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἀπολεσθεῖσαν, καὶ ἑαυτὸν
κατὰβυθισθέντα εἰς τὰ τῆς ἀβύσσου βάραθρα! Ἐπέσεν εἰς τὴν
ἀπελπισίαν τῆς περιφρονήσεως καὶ τῆς λήθης, καὶ κατεπον-
τίσθη εἰς τὸ ἀπροσδοκητικώτατον ναυάγιον! Αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ
αἴφνης ἐματαιώθησαν, αἱ εὐτυχίαι αὐτοῦ ἄρδην κατεστρά-
φησαν, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ παρεβιάσθησαν καὶ κατεπα-
τήθησαν, ὑπέκυψεν ἀφόρητον ζυγόν, τὸ δὲ ὠραῖον
κλασικὸν τῆς πατρίδος ἔδαφος ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός,
καὶ παραδοθὲν εἰς τὴν λεηλασίαν, τὰς ἀτιμώσεις καὶ τὰς
διαρπαγὰς κατέστη ἔρμαιον τῆς Τουρκικῆς θηριωδίας! Ἡ
μανία τοῦ βαρβάρου ἐξερράγη ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἰσχυρο-

τέρου· τὰ ὠραῖα τῆς καλλιτεχνίας μνημεῖα κατέπεσον, συνετριβήσαν καὶ ἠκρωτηριάσθησαν· οἱ ναοὶ ἐβεβηλώθησαν, καὶ μετεβλήθησαν εἰς ἀσεβῆ τοῦ ἀσεβοῦς κατακτητοῦ τεμένη· ἡ ἐλευθερία τοῦ Ἕλληνος ἐχρησίμευσεν ὡς σημαία εἰς τὴν τυραννίαν, ἡ δὲ βαρβαρότης καὶ ἡ ἀμάθεια ἐπὶ τοῦ θριαμβευτικοῦ τῆς ὀμότητος καὶ ἀπανθρωπίας ἀναβάσαι ἄρματος κατεδίωξαν ἀπὸ τῆς ὠραίας ἡμῶν χώρας τὴν παιδείαν, τὰ φῶτα καὶ τὸν πολιτισμόν, καὶ σκοτεινότετος πέπλος ἐκάλυψε τὸν ἀνέφελον τῆς Ἑλλάδος οὐρανόν!

Ἡ πατρις ἡμῶν ὀμοιάζε τότε πλοῖον ἄνευ πηδαλίου καὶ πυξίδος, κυβερνήτῃ ἐγκαταλελειμμένη εἰς τὴν μαγίαν τῶν λυσσωδῶν καὶ ἀκαταμαχῆτων κυμάτων, περιηγητῇ περιπεσόντι εἰς ἀπεράντους καὶ ἀδιεξόδους ἐρήμους, περιπλανωμένη τῇ θεῇ κἀκεῖσε, μὴ γινώσκοντι τὰς ὁδοὺς, καὶ μὴ εὐρίσκοντι διέξοδον ἐν τρομερῷ δάσει, ὃ περιέτρεχεν, ὑπὸ ληστῶν καὶ κακούργων περιστοιχισμένος. Τὰ πάντα ἦσαν οἰκτρὰ καὶ ζοφερὰ διὰ τὸν τάλανα Ἕλληνα, ὅστις μυριάκις προετίμα τὸν τὰ δεινὰ καταπαύοντα θάνατον, ἢ τὰ ἄγῃ βίον ἀβίωτον, καὶ τὰ ὑφιστῆται δουλείαν τοσοῦτον ἀφόρητον καὶ αἰσχρὰν. Τοιαύτη ἦτο ἡ φρικτὴ ἀβεβαιότης καὶ ἀξιοθρήνητος κατάστασις, εἰς ἣν εὐρέθη τὸ τῆς πατρίδος σκάφος, ὅτε θεῖα τινὶ ἴσως παραχωρήσει ἐπέπρωτο τὰ πέση ὑπὸ τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων, καὶ τὰ κυβερνηθῆ ὑπὸ τῶν ἀσπόνδων τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐχθρῶν! Πόσοι ἄραγε καὶ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν τῶν ἐνταῦθα εὐρισκομένων δὲν ἐγεύθησαν τὸ πικρότατον τοῦτο τῆς ἀπελπισίας ποτήριον, γυμνητεύσαντες, πειναλέοι, φθειρωῖντες, καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ βαθέα σπήλαια καὶ τὰς ὁπὰς τῆς γῆς καταφυγόντες, ὅπως διαφύγωσι τὴν ἀνθρωπιολέτειραν τυραννίαν!

Ναί, Ἀδελφοί Ἕλληνες! Ἦδη τοσοῦτον μακρὰν τῶν στυ-
γηρῶν ἐκείνων σκηνῶν, τῶν λυπηρῶν ἐκείνων ἡμερῶν, καθ'
ἅς οἱ ἀναξιοπαθοῦντες πατέρες ἡμῶν ἐστέναζον ὑπὸ τὰς σιδη-
ρᾶς ἀλύσεις, ἤδη ὅτε βλέπομεν, καίτοι μακρόθεν καὶ ἀπὸ τῆς
ξένης, τὸ πολυπόθητον τῆς πατρίδος ἔδαφος, ἡσύχου καὶ
εὐτυχοῦς, δὲν αἰσθανόμεθα βεβαίως, εἰμὴ ἀμυδρῶς πως καὶ ὡς
ἐν ὀνείροις, ἢ πάντη ἐπελαθόμεθα, εἰς πόσῃν πικρίαν καὶ
ἀπελπισίαν τὰ ὥραῖα ἐκεῖνα πνεύματα ἐγκατελείφθησαν εἰς
τὸ ὀδυνηρὸν ἐκεῖνο τοσοῦτων ἀποτυχιῶν ναυάγιον! Τὸ τῆς
πατρίδος σκάφος ἐξοκεῖλαν ἐμελλε γὰ κατασυντριφθῆ ἐπὶ τῶν
ἀπορρώγων σκοπέλων τοῦ ἀπολυτισμοῦ, ἐὰν ἡ θεία καὶ φιλελ-
ληνικωτάτη Πρόνοια, ἢ τὴν Ἑλλάδα προστατεύουσα καὶ
ἀείποτε προστατεύουσα δὲν ἐπεφύλασεν αἰσιωτέρας διὰ τὸν
Ἕλληνα ἡμέρας. Ναί, λέγω αἰσιωτέρας ἡμέρας, διότι εὐτυχῶς
ἡ ἔνδοξος Ἑλλάς οὐδέποτε ἐπαύσατο γεννῶσα ἄνδρας σοφοῦς,
οἵτινες, διαδεχόμενοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰ τῆς παιδείας
φῶτα, μετεδίδων αὐτὰ εἰς τοὺς ἐπιγινομένους. Καὶ εἶναι μὲν
ἀλήθεια ἀναντιρρήτος, ὅτι ὑπὸ τὴν εὐνομίαν μόνον τὸ ἀνθρώ-
πινον πνεῦμα ἀναπτύσσεται καὶ τελειοποιεῖται, καὶ τοῦτο
τρανότατα διεδηλώθη εἰς τὸν χρυσοῦν τῆς Ἑλλάδος αἰῶνα,
ὅτε οἱ πρόγονοι ἡμῶν ὑπερέβησαν τοὺς πάντας κατὰ τὴν παι-
δείαν, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς ὥραίας τέχνας, καὶ τινες τὰ
αὐτὰ τοῖς ἄλλοις ἔχνη ἀκολουθοῦντες ἀνέβησαν ὑψηλότερα
τῶν συγχρόνων αὐτῶν, ὡς κομῆται ἕκτακτοι καὶ φωστῆρες
καὶ τῆς ἀνθρωπότητος δαδοῦχοι θεωρηθέντες· ἀλλ' ὅπερ ἐκ-
πλήσσει πᾶσαν ἔννοιαν, καὶ εἰς γενικὸν θαυμασμὸν τὴν οἰ-
κουμένην κινεῖ, εἶναι ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ μεγαλοφυΐα οὐδέποτε
ἐταπεινώθη, οὐδέποτε περιωρίσθη· καὶ αὕτη οὐδὲν ὤφειλεν εἰς
τὸν πλήρη σκότους καὶ κοινῆς ἀμαθείας μεσαιῶνα. Ὅστε

καίτοι νεκρά καὶ ἄπνους, καίτοι τεταπεινωμένα καὶ ἐξηυτε-
λισμένη ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἑλλάς, ἐγέννησεν ἄνδρας, ὀλίγους
μὲν, ἀλλ' ἐν συγκρίσει δυναμένους νὰ συμπαραβληθῶσι μετὰ
τῶν ἐντελεστέρων συγγραφέων, τῶν ὑπαρξάντων εἰς τοὺς
μᾶλλον ἐξηυγενισμένους αἰῶνας.

Ἄλλ', ὡς φαίνεται, περὶ τὸν αἰῶνα τῆς πολιτικῆς ἡμῶν
ἐθνεγερσίας ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς νὰ γεννηθῶσι συνάμα πολλό-
τατοι σοφοὶ πολιτικοὶ τε καὶ πολεμικοὶ ἄνδρες, ὅπως, γενό-
μενοι ὄργανα τῶν ἀκατανοήτων αὐτοῦ βουλῶν, καὶ αὐτοὶ
δοξασθῶσι διὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ Ἑλλάς δι' αὐτῶν δοξασθῆ.
Οὔτοι δὲ καὶ διὰ τῆς σοφίας, καὶ διὰ τῆς ἀνδρίας, καὶ διὰ τῆς
πολιτικῆς συνέσεως ἀνερόριπισαν τὸ πῦρ τοῦ τῆς πατρίδος ἔρω-
τος, καὶ ἀνῆψαν τὴν φλόγα, δι' ἧς κατεφλέχθη ὁ τύφος καὶ ἡ
ἀλαζονία τῶν βδελυρῶν ἡμῶν τυράννων, καὶ ἐγέννησαν τὴν
ἄσθεστον τῆς ἐλευθερίας ἐπιθυμίαν, καὶ ἤλειψαν, οὕτως
εἶπεῖν, τὸν Ἑλληνικὸν λαόν εἰς τὸ στάδιον τοῦ λεοντώδους
καὶ ἀνίσου ἀγῶνος, ὅστις ἔμελλε νὰ ἐκτραγῆ, καὶ ὅστις κατὰ
τὴν ἔκφρασιν τοῦ σήμερον ἐγκωμιαζομένου εἶναι ὁ δικαιοτάτος.
« Πόλεμον ἀναγκαῖον καὶ δίκαιον ἕνα μόνον γνωρίζω, τὸν
« ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πόλεμον (1). » Ἐδοξάσθησαν δ' εἶτι
μᾶλλον οἱ ἀείμνηστοι οὔτοι ἄνδρες ἕνεκα τῆς αὐταπαρνήσεως,
τῆς ἀφιλοκερδείας καὶ τῆς φιλοπατρίας· διότι εἰς οὐδὲν ἄλλο
ἀπέβλεπον ἢ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους.
Μάρτυρες τοῦ λόγου μου ἐστὲ ὑμεῖς ὦ Ῥῆγαι, Γρηγόριοι,
Γερμανοί, Ζωσιμάδες, Καπλάναι, Δουκαί, Βάμβαι, Οἰκονό-
μοι, Διάκοι, Κολωκοτρῶναι, Κανάρεις, καὶ τοσοῦτοι καὶ τηλι-
κοῦτοι τηλέκλητοι καὶ τηλεβόητοι ἄνδρες !

(1) Ὅμηρος. Στρατ.

Περὶ τὸν σιδηροῦν δὲ τοῦτον τῆς ἀφορήτου δουλείας αἰῶνα εἶδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ ὁ ἀειμνηστος Ἀδαμάντιος Κοραῆς ὁ Χῖος, ὅστις ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος,

« ἢ ἔπι πόλλ' ἐμόγησε,

« πολλὰς μὲν αὐπνοὺς νύκτας ἔαυθεν.

« Ἦματα δ' αἱματόεντα διέπρησσε μοχθίζων. »

Καὶ περὶ μὲν τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν συντόμῳ θέλω ὀμιλήσει, διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος λεπτομερέστατα ἔγραψε τὸν ἴδιον βίον (1).

Ὁ ἀοιδίμος λοιπὸν σῦτος ἀνὴρ Ἐγεννήθη τὴν 27^{ην} Ἀπριλίου τοῦ 1748^{ου} ἔτους εἰς τὴν τερπνὴν τῆς Ἰωνίας πόλιν Σμύρνην, ἐκ πατρὸς μὲν Χίου, Ἰωάννου τοῦ Κοραῆ, τὸ ἐμπόριον τῶν μεταξωτῶν ἐκεῖ μετερχομένου, ἐκ μητρὸς δὲ Σμυρναίας, Θωμαΐδος Ῥυσίας, θυγατρὸς Ἀδαμαντίου τοῦ Ῥυσίου, ἀνδρὸς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν σοφωτάτου εἰς τὴν Ἑλλητικὴν φιλολογίαν, καὶ ἐν τῇ νεότητι διδάξαντος αὐτὴν ἐν Χίῳ. Ἐκ πατρὸς εἶχεν ἕτερον παλαιότερον συγγενῆ, Ἀντώνιον τὸν Κοραῆν ἰατροφιλόσοφον, καὶ ἕτερον ἀνεψιὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκ μητρὸς Ἱερομόναχον Κύριλλον, ζῶντα ἔτι τότε, καὶ διδάσκοντα τὰ γραμματικὰ ἐν Χίῳ. Ἐξ ὀκτώ τέκνων, ἃ τὸ εὐποτμον τοῦτο ζεῦγος ἐκτήσατο, δύο μόνον ἐπέζησαν, ὁ Ἀδαμάντιος, ὁ καὶ πρωτότοκος, καὶ ὁ Ἀνδρέας. Ὁ πατὴρ ἐνθερμος τῶν Μουσῶν λάτρης, καὶ πεπυρωμένος ὑπὸ τοῦ τῆς παιδείας ἔρωτος, ἂν καὶ μὴ ἔχων τοσαύτας γνώσεις, ὥστε νὰ δύνηται νὰ διακρίνη τι περὶ αὐτῆς, καὶ μὴ εἰδὼς τὰ κάλλη τῶν γραμμμάτων, ἐπεθύμει νὰ χορηγήσῃ τοῖς υἱοῖς ἀγαθόν, ὃ ἐθαύμαζε

(1) Ἐγραψε τὸν ἴδιον βίον κατὰ παρακίνησιν τοῦ φίλου καὶ συμπατριώτου αὐτοῦ Κυρίου Εὐστρατίου Παλλῆ, καὶ μάλιστα διὰ νὰ ἀναίρεσῃ τὰ ὑπὸ τῶν βιογραφησάντων αὐτὸν λεγθέντα ψεῦδη.

μὲν, ἐστερεῖτο δι' αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ νὰ στολίσῃ αὐτοὺς δι' ἀληθοῦς παιδείας· καὶ βεβαίως ἤθελεν ἐμπιστευθῆ τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῶν εἰς τὸν σοφὸν Ἀδαμάντιον τὸν Ρύσιον· ἀλλ' ὁ θάνατος αὐτοῦ, συμβὰς ἔν ἔτος πρὸ τῆς εὐτυχοῦς τοῦ Κοραῆ γεννήσεως, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ εἰσαγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὸ τότε πρὸ μικροῦ συστηθὲν ἐν Σμύρνῃ σχολεῖον ὑπ' ἀνδρὸς Χίου, Παντολέοντος τοῦ Σεβαστοπόλου, σχολαρχοῦμενον δ' ὑπὸ τινος μοναχοῦ, Ἰθακησίου τὴν πατρίδα. « Ὁ διδάσκαλος, « λέγει εἰς τὸν ἴδιον βίον, καὶ τὸ σχολεῖον, ὡμοίαζαν ὅλους « τοὺς ἀλλοῦ διδασκάλους καὶ τὰ σχολεῖα τῆς τότε Ἑλλάδος, « ἦγον ἐδίδαν διδασκαλίαν πολλὰ πτωχὴν, συνωδευμένην « μὲ ραβδισμόν πλουσιοπάροχον. Τόσον ἄφωνα ἐξυλοκοπού- « μεθα, ὥστε ὁ ἀδελφός μου, μὴν ὑποφέρων πλεόν, παραι- « τήθη τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ παρὰ γνώμην τῶν « γονέων μας. »

Ἀλλὰ καίτοι τοσοῦτον ἀπηνῶς ραβδίζομένου, δύο αἰτίαι ἰσχυροποίησαν τὴν ὑπομονὴν τοῦ Κοραῆ, ἔρος παιδείας, καὶ ἔρος τιμῆς. Ὁ ἔρος τῆς παιδείας ἦτο ἐμφυτος καὶ ἐρριζωμέ- νος ἐν τῇ βάθει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ὁ ἔρος τῆς τιμῆς προήρ- χετο ἐκ τῆς φήμης τῆς σοφίας τῶν προρρήθέντων συγγενῶν. Ἀλλὰ τὸν ἔρωτα τοῦτον ηὔξησεν ἔτι μᾶλλον καὶ τοῦτο: ὁ πάππος αὐτοῦ Ἀδαμάντιος ὁ Ρύσιος, βλέπων τὸν θάνατον προσεγγίζοντα ἔγραψε τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἧς τὸ πρῶτον ἄρθρον ἦτο, ὅτι ἀφ' αὐτῆ κληρονόμος τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἀρρένων ἀπογόνων, ὅστις ἐμελλεν ὁ πρῶτος νὰ ἐξέλθῃ τοῦ σχολεῖου, δεδιδαγμένος τούλάχιστον ὅσα ὁ διδάσκαλος ἐγίνωσκε· καὶ ἐπέτυχε τούτου δι' ἀκαμάτου φιλοπονίας.

Γενόμενος λοιπὸν κτήτωρ τοιαύτης βιβλιοθήκης, ἰκανῆς

διὰ τοὺς τότε καιροὺς νὰ φωτίσῃ αὐτὸν, εὐθὺς κατεβρόχθισεν ἀπλήστως πεζοὺς, ποιητὰς, ῥήτορας, φιλοσόφους. Ἐχων δὲ φύσει ζωηρὰν φαντασίαν ἀνακυκλοῖ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ μυρία ἀντικείμενα. Διάθεσις δὲ τις ἰδιαιτέρα τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ παρακινεῖ αὐτὸν νὰ παρατηρήσῃ πάντα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἄνθρωπον, τοὺς νόμους, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα αὐτοῦ, καὶ φρίσσει ὡς ἄλλος Μωϋσῆς, βλέπων τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοὺς ἄλλοτε τοσοῦτον ἐνδόξους, ὑπὸ τῶν μιαρῶν Τούρκων τυραννουμένους.

Ὅταν δ' εἰς ἐφηθικὴν ἡλικίαν ἀφικόμενος ἀπετελείωσεν τὰ τοῦ σχολαρχείου μαθήματα, ἐπόθησε νὰ μάθῃ τὴν Ἀραβικὴν. « Παρατρέχω, λέγει, τὴν αἰτίαν τοῦ πόθου τούτου, φοβόμενος μὴ φανῶ, ὅτι γράφω μυθιστορίαν. Ἄλλ' ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ λάβω διδάσκαλον Τούρκον· καὶ τοῦτο ἦτο ἀδύνατον εἰς ἐμὲ, ἐπειδὴ μόνον τὸ ὄνομα Τούρκος μ' ἐπροξένει σπασμοὺς ἀλλοκότους. » Μαθὼν δ', ὅτι τῶν Ἀράβων ἡ γλῶσσα ἔχει μεγίστην συγγένειαν μετὰ τῆς Ἑβραϊκῆς, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ Ἑβραῖον διδάσκαλον, καὶ νὰ σπουδάσῃ τὴν Ἑβραϊκὴν ὡς προοδοποίησιν τῆς Ἀραβικῆς, ἐλπίζων νὰ εὔρῃ ποτὲ καὶ ταύτης διδάσκαλον, οὐδέποτε ὅμως Τούρκον. « Ἡ χρεία, λέγει, νὰ πληρῶνω τὸν Ἑβραῖον διδάσκαλον μὲ ἠνάγκασε φυσικὰ νὰ προσδράμω εἰς τὸν πατέρα μου. Εἰς ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον (1764), καὶ τοῦ γένους τὴν κατάστασιν, πᾶς ἄλλος πατὴρ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως χωρὶς ἐξάφρσιν, ἤθελε καλέσει ἰατρὸν, νομίζων, ὅτι παρεφρόνησεν ὁ υἱὸς του. Ἄλλ' ὁ χρηστὸς καὶ φρόνιμος πατὴρ μου ἤρκεσθη μόνον νὰ μ' ἐρωτήσῃ, εἰς τί ὠφελεῖ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα; Ἄφου τὸν εἶπα, ὅτι ἐχρησίμευεν εἰς ἀκριβεστέραν κατάληψιν τῆς

« Παλαιᾶς Διαθήκης, Καλά, ἄρχισε λοιπὸν, μ' ἀπεκρίθη.
« Ποτὲ δὲν ἐνθυμήθην τὴν Λακωνικὴν ταύτην ἀπόκρισιν
« χωρὶς νὰ διακρύσω. » Μετὰ μεγίστης δὲ δυσκολίας εὔρε
διδάσκαλον τῆς Ἰταλικῆς, τῆς μόνης τότε σπουδαζομένης
ὑπὸ τινων νέων δι' ἐμπορικὰς χρείας, πρῶτος δ' αὐτὸς ἐπε-
νόησε νὰ ζητήσῃ διδάσκαλον τῆς Γαλλικῆς, μηδὲν τότε
σπουδαζομένης. Ἄλλ' ἢ τῶν δύο τούτων γλωσσῶν ἐκμάθησις
διήγειρεν αὐτῷ τὸν ἔρωτα τῆς Λατινικῆς πρὸς κατάληψιν
πολλῶν Λατινικῶν σημειώσεων τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων,
οὓς εὔρεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πάππου. Τὸν διδάσκαλον
ταύτης, ὃν περιερχόμενος ἐξήτει, προσέφερεν αὐτῷ ἀνεπι-
στως ἢ τύχη.

Ἰεράτευε τότε ἐν τῷ ναύσκαφ τοῦ Ὀλλανδικοῦ προξενείου
ἀνὴρ σοφὸς καὶ σεβάσμιος Βερνάρδος Κεῦνος (Bernard Keun),
καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐξήτει Ἑλληνα ἐπιστήμονα τῆς
Ἑλληνικῆς, ὅπως τελειοποιήσῃ, ἣν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς, ἐπρό-
τεινεν αὐτῷ διὰ φίλου τὴν διδασκαλίαν ἐπὶ συμφωνίᾳ ν'
ἀντιδιδάξῃ αὐτὸν τὴν Λατινικὴν.

Ἄλλ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὡς ἔμπορος διὰ τὸ ἐμπόριον προητοι-
μάξεν αὐτὸν, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐκτελέγῃ τὰς ἐμπορικὰς αὐτοῦ
σχέσεις ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀμστελὸδαμον τῆς Ὀλλανδίας
τὸ 1772 ἔτος, φέροντα πολλὰς συστατικὰς ἐπιστολάς, ὧν
μία ὑπῆρξεν αὐτῷ ὠφελιμωτάτη, ἢ τοῦ προδρόθηντος Ὀλλαν-
δοῦ ἱερέως, πρὸς ἕτερον ἱερέα Ἀδριανὸν Βύρτον (Adrien
Bruurt), ἄνδρα ἐν τοῖς τότε ἐκεῖ εὑρισκομένοις σοφώτατον
καὶ σεβασμιώτατον. Καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν δύο τούτων
σοφῶν ἀνδρῶν ὠφελήθη καὶ νοερῶς καὶ ἠθικῶς, καὶ μέχρι τοῦ
τάφου τὴν εὐγνωμοσύνην ὤφειλε, καὶ μετὰ σεβασμοῦ ἀείποτε
ἀναφέρει τὸ ὄνομα αὐτῶν.

Εἰς Ἀμστελδάμον λοιπὸν διέτριψεν ἕξ ἔτη, καταγιγόμενος εἰς τὸ ἐμπόριον, καὶ καθ' ὅσον ἐπέτρεπον αὐτῷ αἱ ἐμπορικαὶ ἀσχολίαι εἰς τὴν παιδείαν. Ἐκεῖ δὲ ποτισθεὶς ὑπὸ τῶν ἡδυτάτων τῆς ἐλευθερίας ναμάτων, ἐφλέγετο ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας νὰ μὴ ἐπανέλθῃ πλέον τὰ δεινὰ τῆς τυραννουμένης αὐτοῦ πατρίδος. « Τὸ παιδιόθεν, λέγει, τρεφόμενον εἰς τὴν ψυχὴν α μου μῖσος κατὰ τῶν Τούρκων, ἐκατήντησεν, ἀφοῦ ἐγεύθη α εὐνομουμένης πολιτείας ἐλευθερίαν εἰς ἀποστροφὴν μακρωδὴν. α Τοῦρκος καὶ θηρίον ἦσαν εἰς τὸν λογισμὸν μου λέξεις συνώνυμοι. »

Ἀλλὰ μόλις τὴν ἀποστροφὴν ταύτην οἰκειακαὶ ὑποθέσεις ἠνάγκαζον αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ. Μετέθῃ λοιπὸν εἰς Βιέννην, ὅπου διέτριψε τεσσαρακονθήμερον, ἵνα ἴδῃ ἐκεῖ πρὸς πατρὸς θεῖον, Σωφρόνιον ἐπίσκοπον Βελιγραδίου, ὅστις, κατατρεχόμενος ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ Πασᾶ, κατέφυγεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Μαρίας Τερέζης, διῆλθε δὲ τὸν χειμῶνα τοῦ 1778 ἔτους εἰς Βενετίαν, ὅπου ματαίως περιέμενε τὴν ἄδειαν, ἣν ἤτήσατο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅπως μεταβῇ εἰς Γαλλίαν διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν. Ἐκεῖθεν δὲ μετέθῃ εἰς Σμύρνην, ὅπου εἶδε τὸν πατρικὸν οἶκον παρανάλωμα γενόμενον συμβάσης πυρκαϊᾶς.

Εἰς Σμύρνην λοιπὸν διέτριψε τέσσαρα ἔτη, ὅπου οἱ γονεῖς αὐτοῦ ματαίως ἐπειράθησαν νὰ νυμφεύσωσιν αὐτὸν μετὰ νεάνιδος εὐειδοῦς καὶ πλουσίας· ὅθεν διελθὼν διὰ Λιθόργου καὶ Μασσαλίας μετέθῃ εἰς Μονπελλιέρον τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1782, ὅπως σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν. « Ὁ σκοπός μου, λέγει, δὲν α ἦτο νὰ κατασταθῶ ἰατρός. Εἰς δύο μόνον πράγματα ἀπέ- α ἔλεπα· νὰ κερδαίνω τὸν καιρὸν νὰ μὴ βλέπω Τούρκους, ἢ, α ἄν ἀναγκασθῶ τελευταῖον νὰ τοὺς ἴδω, νὰ ζῶ μεταξύ των

« ὡς ἰατρός· ἐπειδὴ τὸ θηριῶδες τοῦτο ἔθνος εἰς μόνους τοὺς
« ἰατροὺς ἀναγκάζεται νὰ ὑποκρίνηται ἄποιναν ἡμερότητα. »
Μετ' οὐ πολὺ ἔλαβε τὴν θλιθεράν εἶδῃσιν, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ
ἀπέβλωσε τὴν 21 Ἰουλίου 1783, καὶ ὅτι μετὰ ἓν ἔτος ἠκο-
λούθησεν αὐτὸν καὶ ἡ μήτηρ εἰς τὸν τάφον. Εἰς Μονπελλιέρον
μετεγλώττισεν ἀπὸ τοῦ Γαλλικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὴν Κα-
τήχησιν τοῦ Ῥώσου Μητροπολίτου Μόσχας Πλάτωνος (1),
τὴν κλινικὴν ἰατρικὴν τοῦ Selle, καὶ ἕτερα ἅτινα ἰατρικὰ
συγγράμματα, καὶ μεγάλως ἐθαυμάσθη.

Ἀλλὰ μήτε τὸ ἐμπόριον, μήτε ἡ ἰατρικὴ ἦσαν ἡ φυσικὴ
αὐτοῦ κλίσις. Φωνὴ ἄλλη οὐρανόθεν ἐκάλει αὐτόν, καὶ αὕτη
ἦτο ἡ τοῦ Κυρίου φωνή, ἣτις ἔλεγεν εἰς αὐτόν, ὡς ἄλλοτε εἰς
τόν Γεδεών· « Πορεύου ἐν τῇ ἰσχύϊ τῶν λόγων σου, καὶ
« σῶσεις τὸν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς Μαδιάμ. » Ὅθεν καὶ κατέφυ-
γεν εἰς Παρισίους, ἔχων τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἐπα-
νακάμψῃ ἔτι εἰς τὴν πατρίδα. Ζῶν δ' ἐκεῖ Σωκρατικῇ ἐγκρα-
τεῖα καὶ ἀρετῇ καὶ ἐκουσίᾳ πενίᾳ ἀπῆλαυε τὰ θέλγητρα τῆς
ἐλευθερίας, χαίρων τὴν γενικὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν φιλίαν
πάντων τῶν φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Εὐρώπης
ἀπάσης, θρηγῶν ὡς ἄλλος Ἰερεμίας, καίτοι μακρόθεν, τὰ δεινὰ
τῆς ταλαίνης πατρίδος, καὶ « μὴ διδοὺς ὕπνον τοῖς ὀφθαλ-
« μοῖς, μηδὲ τοῖς φλεφάροις νυσταγμὸν, μηδὲ ἀνάπαυσιν
« τοῖς κροτάφοις αὐτοῦ. »

Ἀλλ' ἡ εἰς Παρισίους ἀφιξίς αὐτοῦ ἐγένετο, ὅτε ἐκυοφορεῖτο
ἡ μεγάλη ἐκείνη πολιτικὴ μεταπολίτευσις τῆς Γαλλίας, ἣτις
καὶ ἀνέδειξε πολλοὺς σοφοὺς τε καὶ πολιτικοὺς ἀνδρας, καὶ
τοῦτο ηὔξησεν, ἦν ἔτρεφεν ἔνθερμον ἐπιθυμίαν, νὰ συντελέσῃ

(1) Ἡ Κατήχους αὕτη ἦτο μετεγλωττισμένη ἤδη ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ εἰς τὸ Γαλλικόν.

τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς φωτισμὸν καὶ ἀνάστασιν τῶν Ὁμογενῶν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἐνόησεν, ὅτι ἡ αὐξήσις καὶ ἡ τῆς παιδείας ἐξάπλωσις εἶναι τὰ μόνα, ἅτινα γεννῶσιν τὸν τῆς ἐλευθερίας ἄκρατον ἔρωτα. Διὸ ἄρχεται νὰ γράφῃ συγγράμματα διδασκτικὰ, σωτηρίους συμβουλὰς, ἐπιστολιμαίας διατριβάς, τὸν πρόδρομον τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, ἥτοι τὰς ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων μετὰ μακρῶν προλεγομένων ἐν εἴδει αὐτοσχεδίων στοχασμῶν εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, ὅπως γίνωνται τοῖς πᾶσι καταληπτὰ, προσπαθῶν νὰ ποιήσῃ ἀνηθρὸν καὶ καρποφόρον ὑπὸ πνευματικῶν καρπῶν τὸ κλασικὸν τῆς πατρίδος ἔδαφος, καὶ ἀφιερῶν καὶ τὸ ἐλάχιστον μέρος τοῦ βίου εἰς τὸ ν' ἀναγεννήσῃ τὸν ὑπὸ τῆς πολυχρονίου δουλείας καὶ βαρβαρότητος ἐκβαρβαρωθέντα λαόν. « Ταλαίπωρον Ἑλληνικὸν γένος, ἔλεγε πολλάκις, πότε μέλλεις νὰ λουθῆς καὶ νὰ καθαρισθῆς ἀπὸ τὴν λέπραν τῆς ἀμαθείας, ἥτις σὲ ἔφερεν εἰς τοιαύτην κατάστασιν; » Εὐρίσκει δὲ βοηθοὺς ἄλλους ἐπιγείους Ἀγγέλους, ἀφιερῶσαντας καὶ τούτους τὸν βίον ὑπὲρ τοῦ ἔθνους. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ Ζωσιμάδες, ὧν τὰ ὀνόματα ἡ ἱστορία θέλει ἀναφέρει ἀείποτε μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ, οἵτινες ἐξεδίδων καὶ διένεμον δωρεὰν τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἰς ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν.

Κοινῶς πιστεύεται, ὅτι ἦτο μεμνημένος τὰ τῆς Φιλικῆς ἐταιρίας. Εἰκάζεται μάλιστα, ὅτι εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἐνδόξου Ῥήγα τοῦ Φεραίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἀργέντη καὶ Κορωνιοῦ, καὶ ὅτι πρῶτος αὐτὸς συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ σχηματισμοῦ τοιαύτης ἐταιρίας· ἀλλ' οὐδεμία περὶ τούτου ἐσώθη ἀλληλογραφία. Εἶναι δὲ πολὺ πιθανόν, ὅτι ἡ τύχη τοῦ Ῥήγα καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, συλληφθέντων ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ παραδοθέντων εἰς χεῖρας τῆς Τουρκίας, ἥτις ἐθανάτωσεν

αὐτοὺς διὰ τοῦ αἰσχροτάτου καὶ ἀπηνεστάτου θανάτου εἰς Βελιγράδιον τὸν Μάϊον τοῦ 1798 ἔτους, καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Α΄ Ναπολέοντος εἰς τὰ τῆς Γαλλίας πράγματα, ἀνεχάϊτισαν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, καὶ ἐθεώρησεν, ὅτι οὕτω ἦκει ἡ ὥρα. Ἐκτοτε δὲ ἕως συνέλαβε τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἔπρεπε νὰ γίνῃ περὶ τὰ μέσα τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, τούτεστι τριάκοντα χρόνους μετὰ (1). Ἐὰν δὲ εἶχε δίκαιον ἢ ἄδικον, ἀκούσατε αὐτὸν τὸν ἴδιον ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογούμενον.

« Εἰς τοῦτο μόνον, λέγει, ἠπατήθη, ὅτι ἡ κατὰ τοῦ τυράν-

(1) Πολλὰ τὰ διδόμενα, τὰ ἱκανῶς ὑποστηρίζοντα τὴν γνώμην τοῦ ὅτι ὁ αἰδιμὸς Κοραΐς καὶ συνήρῃσε καὶ συνεργάσθη ἐκ συνεννόησεως μετὰ τῶν τριῶν πρωτομαρτύρων Ῥήγα, Ἀργέντη καὶ Κορωνιοῦ· καὶ ἁ) ὁ Κοραΐς πρέπει νὰ εἶχεν ἰδιαιτέραν σχέσιν μετὰ τῶν δύο συνεταιρῶν καὶ συνεργατῶν τοῦ Ῥήγα, ἐπειδὴ καὶ συμπαιριῶται αὐτοῦ ἦσαν, καὶ ἀμφότεροι ἰατροὶ, ὡς ἐκεῖνος· ὦν ὁ μὲν Κορωνιὸς συνέγραψε περὶ νεύρων, τὸν δ' Ἀργέντην ἀναφέρει ὡς ἱατρὸν ἐν τῶν τότε γνωστῶν ἁσμάτων α΄ Ῥήγα, Ἀργέντην ἱατρὸν, καὶ Κορωνιὸν τὸν θαυμαστόν. β) Ἐπόμενον ὅθεν, ὅτι ὡς συνεργαζόμενοι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἀλληλογραφίαν εἶχον καὶ ἐκ συνεννόησεως ἐιργάζοντο· ἀλλ' ἡ ἀλληλογραφία ἐξηρανίσθη, ὅτε οἱ τρεῖς προῦδόθησαν ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας. Πιθανώτατον δ' ὅτι ὁ Κοραΐς ἰδὼν τὸν σκοπὸν ματαιωθέντα, αὐτὸς οὗτος ἐξηράνισε τὴν ἴδιαν ἀλληλογραφίαν, καὶ οὐτε ἀναφέρει τι πλεον περὶ τούτου. β') Τὴν ἰδέαν, ὅτι ἦκει ἡ ὥρα τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐγέννησεν ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἧτις καὶ ἀνεκώπησεν αὐτὴς τὰς τῶν Ἑλλήνων ἐλπίδας. Τοῦ δὲ Ναπολέοντος ἡ εἰσοδος εἰς τὸ πεδῖον, ἐνεθούσασε τοσούτον τοὺς Ἑλληνας, ὥστε καὶ ἐξηλλήνισαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ Βονοπάρτου εἰς Καλλιμέρην, καὶ παρέστησαν αἰτῶν καταγόμενον ἐξ Ἑλλήνων εἰς Κορσικὴν συνοικισθέντων· καὶ βεβαίως πρῶτος τῶν ἐνθουσιασθέντων ἦτο ὁ Κοραΐς, ὅστις καὶ ἐν Παρισίοις ἔζη, καὶ ἄειποτε τὴν δουλείαν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ὠδύρετο, καὶ μῆτις τὸ ὄνομα Τοῦρκος ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ. Ὁ Τοιοῦτος λοιπὸν ἦτο δυνατόν νὰ μὴν ἀργῆς; Οὐχὶ βεβαίως. Ἀλλ' ὅταν ὁ σκοπὸς ἐματαιώθῃ, οὐδὲν ἐγνωστοποίησεν οὐδ' ἀνέφερεν. Ἐχομεν δὲ τρίτον διδόμενον αὐτὸ τὸ Πολιμιστήριον Σάλπισμα, περὶ οὗ ἀναφέρει εἰς τὸν ἴδιον βίον. Τὸ ἄσμα τοῦτο εἶναι ἀρά γε τὸ κατ' ἀρχάς τοῦ παρόντος αἰῶνος γνωστὸν εἰς τὰ μέρη μας, σκοπὸν εἶχον νὰ ἐμφυχῶσιν τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος μαχομένους Ἑλληνας; Τοῦτο εἶναι τοῦ αὐτοῦ ἔθους μὲ τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν Ῥήγα, « Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων κτλ. » καὶ τοσαύτην ἔχει ὁμοιότητα κατὰ τε τὴν ποίησιν καὶ τὰς ἰδέας, ὥστε νομίζει τις αὐτὸ ἔργον τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ. Πόθεν ἡ τοιαύτη ὁμοιότης ἀνευ συνεννόησεως; Ἀπεδίδετο δὲ τότε εἰς τὸν Κοραΐν, ὅστις καὶ τοσαύτην εἶχε πεποιθήσιν, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐμελλε νὰ ἐλευθερωθῇ ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὥστε εἰς τὸ ἄσμα τοῦτο ἀναφέρει καὶ τὸ: « Δὴν εἶναι Γραικοὶ ἢ Γάλλοι, ἀλλ' ἐν ἔθνος Γραικογάλλοι. » Ἀλλ' ὅταν ὁ μεγαλοῦργός μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μέγας ἀνὴρ Ναπολεὼν, ἀντὶ νὰ γίνῃ ὁ σωτὴρ καὶ ἐλευθερωτὴς τῶν τυραννομένων λαῶν τῆς Εὐρώπης, προὔτιμησε νὰ γίνῃ αὐτὸς δεσποτῶν δεσπότης, αἱ ἐλπίδες τοῦ Κοραΐ ἐματαιώθησαν, καὶ ἐγνώρισεν, ὅτι εἰς οὐδένα πρέπει νὰ ἐλπίζῃ τὸ ἔθνος, ἀλλὰ νὰ ζητήσῃ μόνον τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ. Πρὸς κατορθώσιν δὲ τούτου εἶχεν ἀνάγκη νὰ φωτισθῇ πρῶτον, καὶ εἰς τοῦτο ἐνησχολήθη ὅλας δυνάμειν ὁ αἰδιμὸς, καὶ τούτου ἕνεκα συνέλαβεν ἕως καὶ τὴν ἰδέαν, ὅτι δὴν ἦτο εἰσὶτε ἱκανὸν τὸ ἔθνος ν' ἀναδύθῃ τοιοῦτον ἀνίστον ἀγῶνα.

« νου ἐπανάστασις, τὴν ὁποῖαν ὁ λογισμὸς μου ἔθετε περὶ τὰ
« μέσα τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, συνέθη τριάκοντα
« χρόνους ἀρχήτερα. Ὅτι δὲ συνέθη παρὰ καιρὸν ἐφάνη ἀπὸ
« τὴν θρασύτητα τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως (εἴτε
« αὐτομάτως, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν Ῥωσσίαν κινήθεντων) καὶ ἀπὸ
« τὴν ἔπειτα μέχρι τῆς σήμερον ἀφρονεστάτην διαγωγὴν
« τῶν πολιτευομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα· διαγωγὴν, ἣτις ἔδω-
« κεν ἀφορμὴν εἰς τόσῃν αἵματος ἀθώου χύσιν, καὶ παρ'
« ὀλίγον ἤθελ' ἀφανίσειν καὶ αὐτὸ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ἀπὸ
« τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἂν οἱ στρατευόμενοι κατὰ τοῦ τυράν-
« νου, καὶ πεζοὶ καὶ θαλάσσιοι δὲν ἔπρατσαν ἀληθῶς ἄξια τοῦ
« Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῶνος κατορθώματα. Ἄν τὸ γένος
« εἶχε καὶ κυβερνήτας στολισμένους μὲ παιδείαν, (κ' ἤθελε
« τοὺς ἔχειν ἐξάπαντος, ἂν ἡ ἐπανάστασις συνέβαινε τριά-
« κοντα χρόνους ἀργότερα) ἔμελλε καὶ τὴν ἐπανάστασιν νὰ
« κάμῃ μὲ πλειοτέραν πρόνοιαν, καὶ εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς νὰ
« ἐμπνεύσῃ τόσον σέβας, ὥστε ν' ἀποφύγῃ, ὅσα ἔπαθε κακὰ
« ἀπὸ τὴν ἀντίχριστον ἀγίαν συμμαχίαν. » Εἰς δὲ τὰ 1801
συνέθετο τὸ Πολεμιστῆριον Σάλπισμα.

Ὁ Ἀ' Ναπολέων ὑπατεύων ἐπεθύμησε τὴν εἰς τὸ Γαλλικὸν
μετάφρασιν τῆς Γεωγραφίας τοῦ Στράβωνος, καὶ ὁ Chaptal ὁ
ἐν Μονπελλιέρῳ διδάσκαλος αὐτοῦ, ὧν τότε ὑπουργὸς τῆς
ὑπατείας, προέτεινε τὴν μετάφρασιν τοῦ κειμένου εἰς τὸν Κο-
ραῆν μετὰ δύο ἄλλων, τοῦ La Porte-du-Theil καὶ τοῦ
Γεωγράφου Cosselin, ὧν ἕκαστος ἐβραβεύθη δι' ἐτησίου μισθοῦ
3,000 φράγκων. Ἐκτοτε δὲ ὁ Κοραῆς ἐφείλκυσε τὴν προσο-
χὴν παντὸς τοῦ πεφωτισμένου κόσμου, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ
ἤρξατο νὰ φημίζηται καὶ νὰ βιογραφῆται ἐν ἅπασι τοῖς Εὐ-
ρωπαϊκοῖς λεξικοῖς, καὶ νὰ γίνηται τὸ ἀντικείμενον τῶν
σπουδαιωτέρων ἐν Εὐρώπῃ συνδιαλέξεων.

Τέσσαρας λοιπόν ὅλους αἰῶνας ἐστέναζε πρὸ αὐτοῦ τὸ ἔθνος ὑπὸ ἀφόρητον ζυγόν, καὶ τὸ πεπρωμένον αὐτοῦ ἦτο σκληρόν, καὶ πολλάκις λυπηρόν. Ἄλλ' ὅταν τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ ταῦτα συγγράμματα διεδόθησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀδύνατον νὰ ὑποστῇ ἔτι τὰς ἀλύσεις αὐτοῦ, ἀλλ' ἐσφάδαζε καὶ ἐμυκᾶτο ὡς λέων ὠρούμενος. Τὰ βιαιότερα τῆς ψυχῆς πάθη, τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα, τὰ δικαιότερα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπερηφανείας ἔνστικτα ἀνεγεννῶντο ἐν αὐτῷ. Ὁ Ἕλληνα διευθύνετο οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ λογικοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς δικαίας ἐπιθυμίας ν' ἀνακτῆσθαι τὰ πάτρια δικαιώματα. Οὐδέποτε εἶχεν αἰσθανθῆ τὴν δυστυχῆ αὐτοῦ ὑπαρξιν κλονουμένην, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε ἠσθάνθη βαρύτερον τὸν ἀφόρητον τοῦτον ζυγόν· οὐδέποτε κατέλαβεν αὐτὸν τῆς ἀπελευθέρωσης τοσαύτη ἐπιθυμία, ἐπιθυμία γενικῆ, ἐπιθυμία πλήρους θελγήτρων, ἐπιθυμία κατέχουσα τὴν κοινωνίαν ἅπασαν, καὶ πανταχοῦ διαδιδοῦσα τὴν ἰσχὺν, καὶ εἰσάγουσα εἰς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις κίνησιν καὶ ποικιλίαν πάντη ἄγνωστα ἕως τότε. Δὲν ἦτο πλέον ἐπιθυμία ματαία, παραφοραὶ ἀκανόνιστοι, αἱ σημειώσασθαι τὰ πρῶτα τῶν ἀνωφελῶν ἐπαναστάσεων ἔτη. Ἦσαν ἰδέαι εὐγενεῖς, ἐλπίδες ὑψηλαί, ἦτο δάκτυλος Θεοῦ, ὅστις, δεικνὺς εἰς τὸν σφριγιῶντα καὶ ἐνθουσιῶντα Ἕλληνα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἔλεγεν, « Ἐν τούτῳ νίκα τοὺς ἐχθροὺς σου. » Παιδευμένοι καὶ ἀμαθεῖς, πλούσιοι καὶ πένητες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες πάσης τάξεως καὶ πάσης ἡλικίας, οἱ πάντες ἐνεπνεόοντο ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἰδέας. Πανταχοῦ ἀντήχουν τὰ ἥρωϊκὰ ἄσματα « Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων » « Ὡς « πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενὰ, μονάχοι 'σάν « λιοντάρια 'ς ταῖς βράχιας 'ς τὰ βουνά. » « Ἄχ παιδιά μου « ὄργανά μου » « Ὡ λιγερόν καὶ κοπτερόν σπαθί μου

« διὰ τῆς πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν, διὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν
« πίστιν τὴν ἀγίαν, δι' αὐτὰ τὰ δύο πολεμῶ, κιὰν δὲν τὰ
« ἀποκτήσω, τί μ' ὠφελεῖ νὰ ζήσω; »

Ὅθεν ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ ἐξέλαμψεν ἡ
φωσφόρος ἐκείνη τῆς ἐπαναστάσεως ἡμέρα, ὅταν ἐν ὀνόματι
τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης οἱ γενναῖοι τῆς ἐλευθερίας πρόμαχοι, οἱ
ἀπαράμιλλοι ἐκεῖνοι ἥρωες ἀπὸ τῆς Βλαχίας μέχρι τοῦ Ται-
νάρου, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ μέχρι τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου
ἀνέλαβον τὰ ὄπλα, οἱ δὲ Κλέπται καὶ Ἄρματωλοὶ τῶν ὁρέων
περιεξώσαντο τὴν ὄσφυν αὐτῶν διὰ τῆς Τουρκοφόνου ῥομφαίας,
ὅταν ὁ πρωτομάρτυς Γρηγόριος ἐγένετο τὸ πρῶτον τῆς ἐλευ-
θερίας θῦμα, ὁ δὲ αἰοῖμος Γερμανὸς ἠυλόγησε καὶ ὕψωσε τὴν
σταυροφόρον σημαίαν, καὶ ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία ἔλαβε τὸ γενικὸν
σύνθημα νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἐνόρκους ὑποσχέσεις, ποῖα ἔκρη-
ξις! ποῖα παραφορὰ χαρᾶς! ποῖα ἀνήκουστος ἀμιλλατῶν σπου-
δαιοτέρων ἰδονῶν! Ὁ Ἕλληνας καὶ ἡ θέλησις αὐτοῦ ἐλεύθεροι
παντὸς χαλινοῦ. Ὡς ἐὰν ἦσαν ἅπαντες εἰς τὴν ἀκμαιοτέραν
ῥῶραν πανηγυρικῆς ἐορτῆς ἐμψυχοῦνται, ὀρκίζονται, παρα-
θαρρύνουσι ἀλλήλους, καὶ λαμβάνουσι τὴν ἀκλόνητον καὶ
ἐνορκον ἀπόφασιν, ἢ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐξά-
σκησιν τῶν θρησκευτικῶν χρεῶν ν' ἀνακτήσωσιν, ἢ τὸν αἰώ-
νιον θάνατον νὰ εὕρωσι, καὶ ὑπὸ τὰ ἄμορφα τῆς ἀτυχοῦς
πατρίδος ἐνταφιαζόμενοι ἐρείπια νὰ ἐξαλειφθῶσι διὰ παντὸς
ἀπὸ τοῦ βιβλίου τῶν ἐθνῶν, καὶ νὰ μείνῃ τὸ ἐνδοξον αὐτῶν
ὄνομα γεγραμμένον εἰς μόνον τὰ σοφὰ τῶν σοφῶν αὐτῶν προ-
γόνων συγγράμματα. Οἱ ἄγριοι τύρανοι θορυβοῦνται, σφάτ-
τουσιν, ἀνασκολοπάζουσι, κατακαίουσι καὶ ἐρημοῦσι πόλεις,
ἐξανδραποδίζουσι καὶ ἀτιμάζουσι γυναῖκας, παρθένους καὶ
παῖδας, ἀλλ' οὐδὲν δύναται ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν ἀκίβητον τοῦ

θαρράλεου Ἑλληνας ὄρμη, καὶ ἡ μεγάλη τῶν Τούρκων αὐτοκρατορία τρέμει καὶ κλονεῖται ἐκ θεμελίων. Ὡς ὄρμητικὸς χειμαρρὸς, καταρρέων μετὰ βραγδασιότατην βροχὴν ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων ὄρέων συντρίβει τὰ περιφράγματα αὐτοῦ, πλημμυρεῖ τοὺς λειμῶνας, καλύπτει τοὺς ἀγρούς, καταστρέφει, τρομάζει καὶ παρασύρει τὰ πάντα, οὕτω καὶ ὁ ἀκατάσχετος τῶν Ἑλλήνων χειμαρρὸς πλημμυρεῖ τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα, καταστρέφει καὶ κατασφάττει τὰ πολυάριθμα τῶν Τούρκων στίφη. Καὶ τίς δύναται ν' ἀντισταθῆ εἰς τὸν ὄρμητικὸν τοῦτον χειμαρρὸν;

Τότε καὶ ὁ ἀσθενὴς καὶ πτωχὸς Κοραῆς τρέχει οὐχὶ σωματικῶς, οὐδὲ δι' ὄπλων καὶ χρημάτων, ἀλλὰ νοσερῶς, ἵνα βοηθήσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα. « Ἐγὼ, πατρίς μου, ἔλεγε, « μὴτ' ἐπιστήμην ἔχω ἱκανὴν νὰ ἐρευνησῶ καὶ νὰ καταλάβω « τὸ βάθος ὄλων τῶν πληγῶν σου, μῆτε δύναμιν ἀρκοῦσαν « νὰ τὰς θεραπεύσω. Ἄλλ' ὅμως ὅ,τι ἐμπορῶ νὰ κάμω διὰ « σέ, δυστυχεστάτη μου πατρίς καὶ μήτηρ, εἰς σέ μετὰ « χαρᾶς τὸ προσφέρω. » Διακρίνει ὡς καλὸς ἰατρὸς τὰ τοῦ ἔθνους τραύματα, καὶ ἐπιχέει ἐπ' αὐτῶν τὸ τῆς θεραπείας ἱαματικὸν φάρμακον, καὶ μολονότι μακρὰν τῆς πατρίδος ἐν τοῖς τῶν κινδύνων καιροῖς, ὡς καλὸς πατριώτης, ἐνθερμος ζηλωτὴς, ἀνὴρ σοφὸς, εὐφυὴς καὶ ἀγρυπνος ἀφιερῶται ὅλος ψυχῇ τε καὶ σώματι πρὸς τὸ καλὸν αὐτῆς, μεταχειρίζεται τὴν ἐπιρροὴν καὶ ὑπόληψιν αὐτοῦ παρὰ τοῖς τότε ἰσχυροῖς τῆς ἡμέρας, διεγείρει τὰς συμπαθείας τῆς Εὐρώπης, παροτρύνει πρὸς σύστασιν φιλελληνικῶν ἐταιριῶν, γίνεται « τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἵνα τοὺς πάντας κερδίσῃ, » καὶ μένει αὐτὸς πτωχὸς, ἵνα τοὺς ἄλλους πλουτίσῃ.

Ἄλλ' αἴφνης αἱ μανίαι τῶν ἐμφυλίων πολέμων, περιελ-

θοῦσαι εἰς τὰ ὄτα αὐτοῦ ταραττοῦσι καὶ κατατρύχουσι τὴν ἡμερον καὶ γαλήνιον αὐτοῦ ψυχὴν. Βλέπει τὸ δυστυχὲς ἔθνος κατασπαρασσόμενον ὑπὸ τινων κακῶν καὶ διεφθαρμένων υἱῶν, κατ' ἀλλήλων ὀπλισθέντων, καὶ προθέπει, ὅτι τοῦτο δύναται νὰ ἐκηθηδενίσῃ τὰ τῆς πατρίδος εὐκλεῆ σχέδια, καὶ νὰ ἐπανάρψῃ φεῦ! αὐτὸ εἰς τοὺς γαμφοὺς τοῦ αἰμοβόρου τυράννου ὄνουχας. Σπεύδει νὰ γράψῃ παραινετικὰς ἐπιστολάς, προλαμβάνει τὰς διχονοίας, καθησυχάζει τὰ πνεύματα, καὶ διὰ τῆς ἐμφύχου αὐτοῦ ἐκφράσεως, διὰ τῆς μεγαλοπροπετοῦς καὶ ζεούσης αὐτοῦ εὐφραδείας, διὰ τῶν πράξεων καὶ γλυκέων αὐτοῦ λόγων, σώζει τὴν Ἑλλάδα ἀπο βεβαίου κινδύνου. Ὁ κάλαμος αὐτοῦ ἔχει μείζονα ἰσχὺν τῆς ῥομφαίας τῶν Καισάρων. Νέος Ἴσοκράτης, νέος Δημοσθένης ἀναφαίνεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν παθῶν, καὶ ἐπανάγει τὴν ἰεράν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν. Γίνεται ὁ χρησμὸς ὁ ἐρωτώμενος ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διδάσκεται ὑφ' ἐνὸς μόνου ἀνδρός. Παιδευμένοι καὶ στρατιωτικοὶ εἰς τὸν Κοραῆν ἀποτείνονται. Ἴδού τί γράφει πρὸς τὸν Ὀδυσσεά· « Χωρὶς τὴν ἰεράν ὁμόνοιαν, πῶς
 « στευσον τὸν γηραιὸν πατέρα σου, υἱὲ ἀγαπητὲ, ὅτι καὶ ἂν
 « παρὰ τὰ ἕως τώρα ἡρωϊκὰ σας ἀνδραγαθήματα δεῖξετε
 « ἡρωϊκώτερα εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλα, ἐὰν καὶ ἕως αὐτὴν τὴν
 « καθέδραν τοῦ τυράννου προχωρήσωσι τὰ ἀνίκητὰ σας ὄπλα,
 « μὴν ἐλπίζετε, τὴν ὁποῖαν ἐπιθυμεῖτε, καὶ διὰ τὴν ὁποῖαν
 « ἀγωνίζεσθε ἀνεξαρτησίαν. ὦ Θεὲ! τρέμει καὶ ἡ ψυχὴ καὶ
 « τὸ σῶμά μου, συλλογιζομένου τὰ ἐκ τῆς διχονοίας ἐνδεχόμενα
 « παθήματα. Μετὰ τόσας θυσίας, μετὰ τόσους ἀγῶνας,
 « τοὺς ὁποῖους καὶ ὁ Λεωνίδα καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελον
 « θαυμάσειν, ἐὰν ἐπέστρεφον εἰς τὸν κόσμον, ν' ἀναγκάσετε
 « μὲ τὴν διχονοϊάν σας τοὺς ξένους νὰ ὀργανίσωσι τὴν πολι-

« τείαν σας; Στρατιῶται, στρατηγοί, νομοθέται, κυβερνήται,
« πάσης τάξεως πολῖται. . . . ποίαν χάριν ἔχει νὰ σᾶς
« χρεωστῇ ἡ Ἑλλάς, ἡ κοινή σας μήτηρ, ὅτι τὴν ἠλευθερώ-
« σατε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐὰν δὲν καταστήσητε καὶ τὴν
« ἑλευθερίαν τῆς αὐτονόμως ἀνεξάρτητον μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν
« τῆς ὁμοιοῦσας; »

Ἄλλὰ πῶς νὰ παρασιωπήσω τὸ μέγιστον τῶν εὐεργετημά-
των αὐτοῦ, ἐξ οὗ ὠφελήθεντες πάντες ἡμεῖς οἱ μεταγενέστε-
ροι μεγάλας ὀφειλομεν αὐτῷ χάριτας; Δύω εἴδη πεπαιδευμέ-
νων ὑπῆρχον τότε, ἀντιμαχομένων ἀσπρόνδως ἀλλήλοις. Οἱ
μὲν μετεχειρίζοντο ἀνάμειξιν τινα λέξεων τε καὶ φράσεων τῆς
ἀρχαίας καὶ καθομιλουμένης, καὶ ἡ γλῶσσα αὕτη ὠνομάσθη
ὑπὸ τῆς ἐναντίας μερίδος πρὸς ἐμπαιγμὸν Μακαρονική. Οἱ δὲ
μετεχειρίζοντο μὲν τὴν καθομιλουμένην ἀπλῶς, καθαρίζοντες
αὐτὴν ἀπὸ χυδαϊσμῶν, ἀλλ' ὡς ζῶντες καὶ σπουδάζοντες ἐν
Εὐρώπῃ ἀνεμίγνουν ἐν αὐτῇ φράσεις πολλὰς καὶ ἰδιωτισμοὺς
Εὐρωπαϊκοὺς, καὶ αὕτη ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς ἀντιθέτου μερίδος
Τρακαριστική. Τοῦτο διὰ τοῦ εὐφυοῦς διορατικοῦ κατιδῶν, καὶ
θέλων καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δὲ ν' ἀπαλλάξῃ τῶν ἀτοπημάτων
τούτων, διαμορφοῖ δι' ἀτρύτων πόνων ἰδίαν γλῶσσαν καθομι-
λουμένην, τὴν μέχρι σήμερον παρὰ τοῖς λογίοις τοῦ ἔθνους
ἐν χρήσει. Ἄλλὰ πόσους ἔχθρους νὰ καταπολεμήσῃ, πόσας
νίκας νὰ κερδίσῃ; καὶ πρὸ παντὸς κατὰ τῶν ἐθελόντων νὰ
εἰσαγάγωσιν εὐθὺς τὴν ἀρχαίαν; « Βιάδιζε ἤσυχα, γράφει
« εἰς φίλον, τὴν μέστην ὁδόν, καὶ ἄφες τοὺς μακαρονίζοντας
« καὶ τοὺς χυδαίζοντας, ἀκόμη καὶ τοὺς ὑποκρινομένους, ὅτι
« ἀκολουθοῦν καὶ αὐτοὶ τὴν μέστην ὁδόν, νὰ πολεμῶσι πρὸς
« ἀλλήλους, ἕως νὰ τοὺς ὑποτάξῃ ὁ ὀρθὸς λόγος, ἢ κἂν συγ-
« γραφεύς τις πεζὸς ἢ ἔμμετρος διάφορος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς

« ἀνόστους καὶ ἀνοήτους τῶν λέξεων συρρόαπτας. Ζητοῦν οἱ
« ἐξοχώτατοι οὔτοι ἰατροὶ νὰ ἰατρεύσωσι τὴν γλῶσσαν, πρὶν
« ἐρευνήσωσιν, ἢ νοήσωσιν ὅποῖον εἶναι τὸ πάθος τῆς
« γλῶσσης, καὶ πόθεν ν' ἀρχίσωσι τὴν θεραπείαν. Ζητοῦν νὰ
« οἰκοδομήσωσι πρὶν συνάξωσι τῆς οἰκοδομῆς τὴν ὕλην, ἢ
« ὅποια εἶναι ἀναρίθμητοι λέξεις σπαρμέναι εἰς ὄλην τὴν
« Ἑλλάδα, καὶ ἄγνωστοι ἀκόμη εἰς τὰ λεξικά, καὶ τῶν
« ὁποίων πρέπει πρῶτον νὰ διορισθῇ ἡ ἀξία καὶ ὁ τόπος τῆς
« οἰκοδομῆς, ὅπου πρέπει νὰ ἐμβῇ πᾶσα μία. Διὰ ταύτην τῆς
« ἀξίας τὴν ἄγνοιαν καὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ τῶν
« σημερινῶν χυδαῖζουσιν οἱ χυδαῖζοντες, καὶ μακαρονίζουσιν οἱ
« μακαρονίζοντες. »

Τοῦτο δὲ παρεκίνησε καὶ τινὰς τῶν νεωτέρων, μὴ θυνηθέντων νὰ προσβάλωσι τὰς ἀρβενωπάς καὶ ὕψηλὰς τοῦ ἀνδρὸς ἰδέας, νὰ τολμήσωσιν ἀναισχύντως νὰ κατηγορήσωσι τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ ὕψος. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ γλῶσσα ἐποίησεν ἔκτοτε γιγαντιαίας πρὸς τὰ πρόσω προόδους. Ἀλλ' ἄς συγκρίνωσιν οἱ χρηστοὶ οὔτοι εἰς πόαν κατάστασιν ἦτο ἡ γλῶσσα, ὅτε ἔγραψεν ὁ Κοραῆς, καὶ πρὸς πόλους ἀναγνώστας ἀπετείνετο, καὶ ἄς μάθωσιν, ὅτι ἡ αὐτὴ γλῶσσα δὲν ἀρμόζει εἰς μίαν ἐποχὴν, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας, καὶ ὅτι τὴν προόδον ταύτην χρεωστοῦσιν εἰς τὸν Κοραῆν, τὸν πατέρα τῆς γλῶσσης. Ἐπρεπε νὰ γίνηται καταληπτὸς, καὶ οὐχὶ δυσνόητος, καθὼς ἄλλοι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, οἵτινες ἔγραψον δυσκολώτερα καὶ σκοτεινότερα τῶν ἀρχαίων, καὶ οἷονεὶ χρησιμοῦς Δελφικούς. Ἐπρεπε νὰ συγκινήσῃ ζωηρῶς τὰς καρδίας, καὶ ν' ἀφήσῃ ἐν αὐταῖς μακρὰς καὶ βαθεῖας ἐντυπώσεις. Ἡ δὲ μεγάλη αὐτοῦ εὐφυΐα καὶ κρίσις, αἱ ὁδηγοῦσαι αὐτὸν, ἐνέβαλον αὐτῷ τὴν ὀρθοτάτην ἰδέαν, ὅτι διὰ νὰ ὠφελήσῃ, καὶ νὰ δῶ εἰς τὰ συγ-

γράμματα αὐτοῦ τὸν χαρακτῆρα τῆς διαρκείας, ἐλλείποντα εἰς τὴν τότε ἄμορφον καὶ μιζοβάρβαρον γλῶσσαν, οὐσαν ἀτελεστάτην, διὰ τὰ γένη γλῶσσα εὐγενοῦς ἔθλους, πεπλουτισμένου ὑπὸ τοσοῦτων σοφῶν συγγραμμάτων, ἔπρεπε μὲν τὰ μεταφερῆ εἰς αὐτὴν τὰς ἀρχαίας λέξεις, καὶ ν' ἀποσκορακίσῃ τὰς ξένας καὶ τὰς παρεφθαρμένας Ἑλληνικάς, τὰ φυσικοποιήσῃ δὲ τρόπον τινὰ τὰς ὠραιότητας ἐτέρας γλώσσης, ἥτις τὰ διαρκέσῃ μεχριστότου ἀνακτῆσῃ βαθμηδὸν ἡ γλῶσσα τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς κάλλι. Καὶ εἰς τοῦτο ἐπέτυχεν ἄριστα, ὥστε δικαίως δύναται τὰ ὀνομασθῆ πατὴρ καὶ προοδοποιητὴς τῆς γλώσσης.

Ἄλλ' ἡ ἀδικία καὶ ὁ φθόνος τῶν ἐχθρῶν παρεπίκραναν τὸ γῆρας τοῦ νέου Σωκράτους, τοῦ διδασκάλου τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ ἐσυκοφάντησαν αὐτὸν ὡς ζητοῦντα τὰ διαστρέψῃ τὸν χριστιανισμόν· καὶ τοῦτο διότι προσεπάθει ν' ἀπαλλάξῃ τὸ ἔθνος ἀπὸ τινων δεισιδαιμονιῶν, αἵτινες παρεϊσέσφρυσαν εἰς τὴν ἄμωμον τοῦ Χριστοῦ πίστιν ἕνεκα τῆς ἀμαθείας καὶ τοῦ ποιμνίου καὶ τῶν ποιμένων· διότι συνεβούλευε τὸ ἔθνος τὰ μορφώσῃ τὸ ἱερατεῖον, ἐξ οὗ ἐξήρτηται ἡ εὐδαιμονία πάσης κοινωνίας, καὶ εἰς ὃ ἠδύνατο τὰ ἐφαρμοσθῆ τότε τὸ δὴ ἀδόκιμον, « Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἔλκεσι βρύων. » « Αὐτὸς ἐγὼ, « ἔγραφεν εἰς φίλον, ὁ κατὰ τοὺς συκοφάντας μου βλάσφημος, ὠνόμασα ἀλλοῦ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἱεραῆς ἡμῶν θρησκείας Σοφίαν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ. Εἰς ποῖον « σκοπὸν ἀποβλέπων ἤθελα καταπολεμήσειν τὰ ἱερά δόγματα « ὀλοκλήρου τοῦ ἔθλους μου; τὰ δώσω εἰς αὐτὸ θρησκείαν « ἄλλην; ποίαν; τὴν Ἰουδαϊκὴν; τὴν Μωαμεθανικὴν; ἢ τῶν « προγόνων ἡμῶν τὴν πολυθεϊάν; » Ἄλλ' οὐδέποτε μήτε « τὴν γλῶσσαν ἐμόλυγε, μήτε τὸν κάλαμον ἔθαψεν ἐν τῷ

τῆς ἀντεκδικήσεως δηλητηρίῳ, μήτε εἰς αἰσχρὰς ὕβρεις καὶ φράσεις καὶ περιαιτολογίας ἐξετραχηλίσθη, μήτ' ἔκαυχήσατό ποτε, ὅτι ἐγένετο ἀγαθοῦ τινος παραίτιος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔχων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὁμόνοιαν, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν μετριοφροσύνην. Ἄλλοι ἐλάμβανον τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ, καὶ σώζονται πολλότατοι τοιαῦται διατριβαί, καὶ πρὸ παντὸς τοῦ ἐπιστηθίου τῶν φίλων αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Βασιλείου.

Ἄλλὰ τί νὰ εἶπω διὰ τὰς οὐρανίους καὶ ἀδιαφθόρους αὐτοῦ ἀρετάς, διὰ τὴν γλυκύτητα τοῦ χαρακτῆρος, διὰ τὸ εὐπροσήγορον, εὐφυές καὶ ἀστεῖον, διὰ τὴν Σωκρατικὴν αὐταπάρησιν καὶ ὀλιγάρκειαν, διὰ τὰς νοουθεσίας καὶ τὰ ὑλικά μέσα, ἃ ἐχορήγει πᾶσι τοῖς δεομένοις; Τίς Ἕλληνα, τίς ἄπορος μαθητῆς ἐλλῶν εἰς Παρισίους δὲν εὗρεν αὐτὸν ὡς ἄλλον πατέρα καὶ προστάτην;

Τέλος δὲ ἀφοῦ ἐπανάγαγε τὸ ἔθνος ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἀμαθείας εἰς τὸ φῶς τῆς παιδείας, διδάσκων τὰ χρέη, δεικνύς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν καὶ τὰ ἀληθῆ μέσα, δι' ὧν δύναται νὰ προαχθῆ καὶ εὐδαιμονήσῃ, ἀφοῦ εἶδε τὴν πεφλημένην αὐτοῦ Ἑλλάδα ἐλευθέραν, εὐνομουμένην, καὶ ἀποτελοῦσαν αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον βασίλειον, καὶ ἔμελλε νὰ χαρῆ τοῦς εὐφροσύνους τῶν πόνων καρποῦς, ἤρξατο κατ' ὀλίγον φεῦ! νὰ στερεῖται τῆς παρηγορίας ταύτης. Μετὰ τοσοῦτους πόνους ἢ ἡλικία προὐχώρει, καὶ τὰ γηρατεῖα ἐπῆλθον, καὶ μετὰ τοσαύτας δυσαρεσκείας τοῦ πνεύματος αἱ ἀλγηδόνες τῶν μελῶν, ἐπειδὴ ἔπασχεν ὑπὸ τρομερᾶς ἀρθροίτιδος. Ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν ἐστερέθη τῶν ἐπιστηθίων φίλων· ἡ θρᾶσις ἐξησθένει, καὶ βαθεῖα καὶ στερεὰ λύπη κατεῖχε τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ἐκτοτε δ' ἢ ζωὴ οὐδὲν ἄλλο εἶλκε κατόπιν αὐτῆς, ἢ λείψανα

δυσαρέστου υπάρξεως. Ἀλλὰ τὴν ζωὴν ταύτην, οὖσαν εἰσέτι ἐνεργητικωτάτην, καίτοι συνοδευομένην ὑπὸ τοσοῦτων δυσαρέστων τοῦ γήρατος δορυφόρων, ἐβάσκανεν ἡ ἀπηνῆς μοῖρα, καὶ ἔφερεν ἀπροσδόκητον καὶ ἀπαρηγόρητον δυστύχημα. Ἐνῶ κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ προητοίμαζε τὸν καφὲν, ἔπενσεν ἀπὸ τῆς κατέκλας, καὶ ἐπληρώθη καιρίως. Οἱ φίλοι καὶ οἱ ἄριστοι τῶν ἰατρῶν συνέδραμον πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς μάτην· διότι ἐπέπρωτο ὁ εἰσέτι τότε ὠφέλιμος οὗτος ἀνὴρ νὰ ἐγκαταλίπη τὴν φίλην αὐτοῦ μητέρα Ἑλλάδα, οὖσαν εἰς τὴν νηπιότητα αὐτῆς, καὶ μεγίστην τῶν σοφῶν αὐτοῦ συμβουλῶν ἔχουσαν ἀνάγκην, εἰς λυπηρὸν καὶ ζοφερώτατον πένθος!

Τὸν θάνατον προεἶδε, καὶ ὡς ἀποχαιρετῶν τὴν πατρίδα μετὰ δακρῶν συγκινήσεως ἀπήγγειλε τὸν ἡγαπημένον αὐτῷ ψαλμὸν τοῦ προφητᾶνακτος (1).

« Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσασαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τὴν Σιών.

« Ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν.

« Ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς, λόγους ᾠδῶν.

« Καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς, ὕμνον : Ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών.

« Πῶς ἄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας ;

« Ἐὰν ἐπιλάθωμαι σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖη ἡ δεξιὰ μου.

(1) Ψαλμός εἰσ.

α Κολληθεῖη ἡ γλῶσσά μου τῷ λαρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου
α μνησθῶ.

« Ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς ἐν ἀρχῇ
« τῆς εὐφροσύνης μου.

α Μνήσθητι, Κύριε, τῶν υἱῶν Ἐδώμ, τὴν ἡμέραν Ἱερου-
« σαλήμ,

α Τῶν λεγόντων : Ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε, ἕως τῶν θεμε-
α λίων αὐτῆς

α Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος, μακάριος, ὅς ἀντα-
« ποδώσει σοι τὸ ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν.

α Μακάριος, ὅς κρατήσῃ καὶ ἔδαφιοῦ τὰ νηπιά σου πρὸς
« τὴν πέτραν. »

Τὴν δ' 9 Ἀπριλίου τοῦ 1833 μετέστη εἰς τὰς αἰωνίους
μονὰς καταταχθεὶς μετὰ τοῦ λοιποῦ χοροῦ τῶν τῆς Ἑλλάδος
εὐεργετῶν, τὸ 85^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων.

Ἐν ἧ κατέλιπε διαθήκη, ἐνέγραψε νὰ σταλῆ ἡ βιβλιοθηκὴ
αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Χίον, ἧτις ὑπεχρεώθη νὰ πλη-
ρώσῃ χρέος ἑξ̄ χιλιάδων φράγκων, ὃ εἶχε. Τάφος ἀνηγέρθη
ἐν τῷ πολυανδρῷ τῶν Παρισίων συνεργείᾳ τῶν τριῶν τῆς
διαθήκης ἐκτελεσετῶν Ζαννῆ Βλαστοῦ, Ἀλεξάνδρου Κοντο-
σταύλου καὶ Ἰακώβου Ρώτα παρὰ τῷ τοῦ φίλου αὐτοῦ Φ
Θυρώτου (F. Thurot), ἐν ᾧ ἐχαράχθη ἡ ἐξῆς ἰδιόχειρος
ἐπιγραφή.

ἈΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

ΧΙΟΣ

ΥΠΟ ΞΕΝΗΝ ΜΕΝ

ΙΣΑ ΔΕ ΤΗΙ ΦΥΣΕΣΗ Μ' ἙΛΛΑΔΙ

ΠΕΦΙΑΜΕΝΗΝ ΤΗΝ

ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

ΚΕΙΜΑΙ

Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἰσι πολλότατα. Ἄλλ' αἱ ἐπιστολαί, τὰ προλεγόμενα ἢ αὐτοσχέδιοι στοχασμοὶ καὶ τὰ σχόλια ἐφείλκυσαν τὸν θαυμασμὸν πάντων.

Αἱ ἐπιστολαί, ὧν αἱ πλεῖσται ἀπώλοντο, αἱ δὲ σωζόμεναι, ἂν συνήγοντο, ἤθελον ἀποτελέσει βιβλιοθήκην ὄλην, ἔχουσι μεγίστην ἐμβρίθειαν, πολὺ τὸ ἀστεῖον καὶ ζωηρὸν, καὶ εἶναι κατὰ τε τὸ ἐπιστολικὸν καὶ λεκτικὸν ὕφος ἀμίμητοι.

Οἱ αὐτοσχέδιοι στοχασμοὶ τὸ ἀπαράμιλλον τοῦτο ἔργον τοῦ ὑγιεστεροῦ νοῦς καὶ τῆς ἐπιτυχεστάτης μεγαλοφυΐας ἦσαν διὰ τὸν Κοραῆ διασκέδασις εὐκόλος, καὶ οἶονεὶ παίγιον τοῦ καλάμου αὐτοῦ, καὶ ἀναγινώσκονται καὶ θέλουσιν ἀναγινώσκεισθαι ἀείποτε εὐαρέστως, ὡς γραφέντες μετὰ μεγίστης ὀρθοφροσύνης, περινοίας καὶ εὐφραδείας.

Τὰ σχόλια εἰσιν ὠφελιμώτατα· ἐπειδὴ συχνότατα μεταβάλλει, τροποποιεῖ, διορθοῖ τὰς ἰδέας τῶν ἀρχαίων, οὓς σχολιάζει, ἐπαινεῖ καὶ θαυμάζει τὰ ἐπαινετὰ, καὶ ἐλέγχει τὰ ψεκτέα, καὶ ἐπιτυχεστάτα ἀναπληροῖ τὰ κενὰ, ἃ ἡ ἀμάθεια τῶν ἀντιγραφῶν καὶ ὁ χρόνος ἀφῆκαν. Τέλος ἡ φαντασία εἶναι ἡ μεγίστη τοῦ Κοραῆ ιδιότης. Ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν ἔχει ἀνώτερον εἰς τὴν τέχνην τοῦ ζωγραφίζειν διὰ τοῦ λόγου. Ὅ,τι σκέπεται, βλέπει αὐτὸ, καὶ διὰ τῆς ζωηρότητος τῶν ἐκφράσεων ἀναδεικνύει αὐτὸ λάμπον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀναγνώστου, ὥστε ἅπασαι αἱ σκέψεις αὐτοῦ, εἰς πεζὸν γραφεῖσαι, ἔχουσιν ὕφος ποιητικόν. Τὸ δὲ λεκτικὸν ὕφος αὐτοῦ εἶναι ἀπλοῦν μὲν, ἀλλὰ νευρῶδες, καὶ πανταχοῦ διαλάμπει τὸ χάριεν, εὐτράπελον καὶ εὐφραδές.

Ὁφεληθῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὰς σοφὰς νοουθεσίας τοῦ μεγάλου διδασκάλου καὶ εὐεργέτου τῆς Ἑλλάδος, καὶ σπεύσωμεν γὰ φέρωμεν εἰς φῶς τὰ ἀθάνατα συγγράμματα

αὐτοῦ. Βλέπετε δὲ ὅποῖον καλὸν ἐπέφερον αἱ θεῖαι αὐτοῦ συμβουλαί. Δύναται νὰ πορευθῆ τις, ὅπου καὶ ἂν ὑπάρχη Ἑλληνικὴ κοινωνία, καὶ μεταξὺ τῶν μεγάλων, καὶ μεταξὺ τῶν μικρῶν, καὶ μεταξὺ τῶν πλουσίων καὶ μεταξὺ τῶν πτωχῶν, εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰς κωμοπόλεις, εἰς τὰ χωρία, θέλει εὔρει πατριωτισμὸν, καὶ πατριωτισμὸν ἀληθῆ, ὅστις ἐγέννησεν ἀγωνοθέτας καὶ εὐεργέτας, πλουτίσαντας καὶ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰς ἰδίας πόλεις δι' ἐκπαιδευτικῶν καὶ εὐεργετικῶν καταστημάτων.

Συγκρίνατε δὲ ποῖα τῶν δύο ἐποχῶν εἶναι εὐτυχεστέρα. Τότε τὰ ὀλίγιστα καὶ εὐτελεῖ πλοῖα ἡμῶν, εἰς πυρπολικὰ μεταβαλλόμενα, κατέκαιον τοὺς κολοσσαίους τῶν τυράννων στόλους, τώρα δὲ ἐκάλυψαν τὰς θαλάσσας τῆς ὑψηλοῦ, μεταφέροντα τὰ τῆς Ἀνατολῆς προϊόντα εἰς τοὺς ἀπεράντους Ὠκεανούς, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ σημαία κυματίζει εἰς ὅλους τοὺς λιμένας. Τότε τὰ ὀλίγιστα τῶν ὀλιγίστων ἐμπόρων πλούτη ἦσαν εἰς τὴν ἀυθαίρετον ἐξουσίαν τοῦ τυράννου, ἀλλὰ σήμερον τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον κατέχει τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, καὶ αἱ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων περιουσίαι κατέστησαν μυθώδεις. Ἡ ἀξιοῦς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐδείχθη, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐξεδικήθησαν, αἱ πονηραὶ καὶ δειναὶ ἡμέραι παρῆλθον, καὶ τὸ ρέϋμα τῆς κακῆς ἡμῶν μοίρας ὑπερενικήθη. Ὅθεν μὴ ὤμεν τοῦ λοιποῦ, Ἀδελφοὶ Ἕλληνας, ἄνευ θάρρους διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, ἀρκεῖ νὰ ἔχωμεν ἐντελεῖ πεποιθήσιν εἰς αὐτήν. Ἀπομακρύνωμεν ἤδη τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος λυπηρὰς μὲν καὶ στυγηρὰς, ἀλλ' ἐνδόξους. Ἐξήλθομεν νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι ἐκ τῆς ἀνίσου ἐκείνης πάλης, καὶ εἶδομεν σμικρὸν τοῦ μεγίστου ἡμῶν κράτους ἐλευθέρων, ὅπερ ἔσεται ὁ πυρὴν, ἐξ οὗ θέλουσιν ἐξέλθει καὶ αὐθις τὰ φῶτα, ὅπως φωτί-

σωσι τὴν Ἀνατολὴν, ἣς ἤδη εἴμεθα κύριοι διὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Μὴ δυσανασχετῶμεν, ὅτι περιέκλεισαν ἡμᾶς εἰς στενὰ καὶ περιορισμένα ὄρια, « Διότι ἄλλαι μὲν βουλαὶ « ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει. » Τίς οἶδεν, ἐὰν ἡ βραδύτης αὕτη δὲν γίνηται πρὸς τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος; Ὁ Θεὸς ἴσως ὁ δοκιμάσας ἡμᾶς ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας, προγυμνάζει τὸ Ἑλληνικὸν γένος, καὶ ἐπιφυλάττει δι' αὐτὸ ὑψηλότεραν θέσιν ἐν τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς ἔθνεσιν, ὅταν γένηται ἄξιον. Ἀλλὰ μὴ ἀμελῶμεν πρὸς Θεοῦ νὰ συντρέχωμεν καὶ ν' ἀγαπῶμεν τὸ ἐκλεκτὸν ἡμῶν ἔθνος, καὶ μάλιστα ὡσάκις πρόκειται περὶ παιδείας καὶ πρὸς φωτισμὸν αὐτοῦ, συνεισφέροντες τὸ κατὰ δύναμιν.

Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ, ὅτι ὁ αἰὼν ἡμῶν ἔχει τι, δι' ὃ πρέπει νὰ ἦμεθα ὑπερήφανοι καὶ ἐλπίδων πλήρεις· ἀλλ' ἀπαιτεῖται μεγίστη περίσκεψις μὴ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ἐλπίς αὕτη κρημνίσωσιν ἡμᾶς εἰς ἀξιώσεις καὶ χιμαῖρας ἀνοήτου ἀλαζονίας. Δυνάμεθα καὶ δικαίως νὰ καυχηθῶμεν περὶ τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ὃν εἰς τὸ ὀλίγιστον τῆς ἀπελευθερώσεως ἡμῶν χρονικὸν διάστημα ἀνεπτύξαμεν· προσέξωμεν ὅμως ἐν ὀνόματι τῶν μετριοφρόνων πατέρων ἡμῶν, μὴ ὁ πολιτισμὸς ἡμῶν οὗτος γένηται ἐπιπόλαιος καὶ φαντασιώδης.

Δὲν ἐπεθύμουν δὲ, Ἀδελφοὶ Ἕλληνες, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐτῆς χαριέστες ὁμηγύρεως ν' ἀπαγγείλω, εἰ μὴ λόγους εὐχαρίστους καὶ εὐέλπιδας. Ἀλλ' ἐπιτρέψατέ μοι τὴν ἔκφρασιν αἰσθήματος, ὅπερ ἀναβαίνει ἤδη εἰς τὴν σκέψιν μου, καὶ ὅπερ ὀφείλει νὰ συμμερίζεται πᾶς νουνεχῆς, φρόνιμος καὶ τὴν πατρίδα ἀγαπῶν ἀνὴρ. Ὅταν τις ῥιφθῆ εἰς ἀχανὲς πέλαγος, καὶ περιπέσῃ εἰς τρικυμίας, καὶ καταδιώκηται ὑπὸ τῶν ἀνέ-

μων, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχη πλοῖον ὠραῖον, καλῶς κεχρωματισμένον, πλουσίως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐφωδιασμένον· δὲν ἀρκεῖ ὁ κυβερνήτης καὶ τὸ πλήρωμα νὰ ἦναι εὐφυεῖς, εὐρωστοὶ καὶ θαρράλαιοι· ἀπαιτεῖται εἰσέτι, ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων τὸ πλήρωμα νὰ ἦναι στενότερα συνηνωμένον, μίαν ψυχὴν, καὶ μίαν καρδίαν καὶ κέντρον ἐνώσεως ἔχον, ἐὰν ἐπιθυμῇ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ. Ὡμεν λοιπὸν σφιγκότετοι συνδεδεμένοι, στενωῶς συνηνωμένοι. Ὁ Θεὸς δὲ θέλει δώσει ἡμῖν τὴν αὔξησιν καὶ τὴν σωτηρίαν. Πολλὰ εἰσέτι εἶχον νὰ εἶπω, ἀλλὰ δὲν μοι ἐπιτρέπει τοῦτο τὸ στενὸν τοῦ καιροῦ.

Ἀείμνηστε ἄνερ Ἀδαμάντιε Κοραῆ! Ἐπειράθην, ὅση μοι δύναμις, νὰ σκιαγραφῆσω τὰ προτερήματα καὶ τὰς ἀρετάς σου. Βεβαίως θέλεις ἐπιτύχει ἄλλων ἱκανωτέρων μου ἐπαινετῶν. Τὸ ἔργον ἐτελείωσας, ὃ δέδωκέ σοι ὁ Θεὸς, καὶ ἐπολλαπλασίασας τὸ ἐμπιστευθὲν σοι τάλαντον, καὶ ἤκουσας παρὰ τοῦ Κυρίου σου τὸ « Εὐ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα εἰς « πιστός, ἐπὶ πολλῶν σὲ καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν « τοῦ Κυρίου σου. » Ὁ σπόρος, ὃν ἐφύτεις, ἐβλάστησεν, ἠὔξησεν, ἀπέδοτο καρποὺς ἑκατονταπλασίους. Ἴδου σήμερον διὰ τῆς ὁμοφώνου τοῦ Πανελληνίου ἀποφάσεως ἢ σепτή σου κεφαλή στέφεται ὑπὸ ἀμαραντίνων στεφάνων. Ἴδου ἐπαναβλέπεις τὸ τοσοῦτον πεφιλημένον πατρικὸν ἔδαφος, καὶ ἀπολαμβάνεις τοὺς δικαίους τῶν ἀγώνων καὶ προσπαθειῶν σου καρπούς,

« Βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος,

« Ἀφ' ἧς τὰ κεδνὰ ἐβλάστησαν βουλεύματα. »

Χαῖρε ἤδη βλέπων ἄνωθεν τὴν πατρίδα σου προαγομένην εἰς τὴν παιδείαν, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, καὶ πλήρη

ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, ὅπερ οὐδέποτε ἐπαύσω παραι-
νῶν. Ἀλλὰ πόσον ἀνέκφραστος βεβαίως καὶ ὑπερβολικῆ ἤθε-
λεν εἶσθαι ἡ χαρὰ σου, ἐὰν ἐπανήρχου εἰς τὸ φῶς, ὅπως ἴδης,
ὅτι ἡ Μασσαλία, ἡ δευτερεύουσα τῆς πεφιλημένης σου Γαλ-
λίας πόλις, κατέστη αὐτόχρομα Ἑλληνικῆ ἀποικία, καὶ διὰ
τῆς προτομῆς σου ἐστόλισε τὸν Σύλλογον αὐτῆς καὶ τὴν πρω-
τοβουλίαν ἔλαβεν, ὅπως γνωστὸν ποιήσῃ τὸ περιβλεπτόν ὄνομά
σου καὶ εἰς τοὺς μὴ εἰδότας αὐτό; Ἀλλ' ὡς ἔχων παρρησίαν
πρὸς τὸν Θεὸς εὐχου ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ ἔθνους σου, ὅπερ
οὐδέποτε θέλει λησμονήσῃ τὰς πρὸς αὐτὸ εὐεργεσίας ΣΟΥ.

